

Міністерство культури і інформаційної політики України
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Галузь знань: 19 «Архітектура та будівництво»

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання самостійних робіт за дисципліною

«ОСНОВИ МІСТОБУДУВАННЯ»

для здобувачів спеціальності 191 «Архітектура та містобудування»

третього року навчання за темами

«Аналіз містобудівного об'єкту»

«Рефлексивне есе»

Затверджені Методрадою ХДАДМ
Протокол №20-08 від 07.09.2022

Затверджені на засіданні кафедри архітектури ХДАДМ
Протокол № 1 від 30. 08. 2022 р.

Методичні вказівки до виконання самостійних робіт за дисципліною «Основи містобудування» для здобувачів спеціальності 191 «Архітектура та містобудування» другого року навчання за темами «Аналіз архітектурного об'єкту» та «Рефлексивне есе» / Укладач: Н. П. Хороян – Харків: ХДАДМ, 2022. – 23 с.

Рецензент: доцент каф. Дизайн середовища О.В. Шарлай

Кафедра архітектури

1. ВСТУП

Методичні вказівки розроблені для здобувачів вищої освіти за ОПП «Архітектурно-ландшафтне середовище» спеціальності 191 «Архітектура та містобудування» другого року навчання відповідно до робочої програми дисципліни «Основи містобудування».

Для закріплення знань, набутих у ході вивчення дисципліни, та занурення студента в проблематику сучасної архітектурно-містобудівної діяльності, вводяться завдання, що розвивають методологічні та нормативні аспекти архітектурно-проектної діяльності, надають здобувачам навичок та прийомів для виконання містобудівної аналітики у проектуванні та самоідентифікації власного просування у виконанні архітектурно-містобудівних проєктів.

Найбільш актуальним сьогодні є подання аналітичної інформації у вигляді схем та зображень, що супроводжуються короткими поясненнями. У творчій практиці архітекторів такий метод є одним із найбільш продуктивних на етапах аналізу ситуації, у пошуковій концептуальній роботі, для зрозумілого та сучасного представлення будь-якого архітектурно-містобудівного матеріалу.

Передбачається, що в ході виконання «Рефлексивного опису специфіки виконання завдання з архітектурно-містобудівного проєктування» буде позначено методи та засоби, яких було застосовано у проєктній роботі, як була врахована проблематика ситуації, що було виявлено під час обстеження майданчика проєктування, здобувачі розв'яжуть розуміння методики проєктування, разом з тим навчатися мислити критично, удосконалять власну побудову роботи, краще зрозуміють послідовність та стадійність проєктування.

Разом з тим, прогнозується використання й закріплення раніше набутих вмій та навичок виконання текстово-графічних завдань, композиційних та сенсових засад щодо подання зображень та пояснень щодо об'єктів проєктування.

2. ЗМІСТ КУРСУ

Дисципліна посідає важливе місце серед дисциплін підготовки бакалавра спеціальності 191 «Архітектура та містобудування» та є такою, що забезпечує розуміння загальних термінів, принципів та нормативів містобудування, закономірностей та засобів формування основних типів планувальних міських структур і творів ландшафтної архітектури. Дисципліна базується на вивченні курсів підготовки бакалавра «Основи проєктування», «Архітектурне проєктування», «Геодезія та землеустрій», «Історія архітектури та містобудування», а також на здобутому в період навчання практичному досвіді архітектурно-містобудівного проєктування.

Метою дисципліни є утворення теоретичного фундаменту загальної підготовки здобувачів спеціальності 191 «Архітектура та містобудування»; формування уявлення про містобудування як системну діяльність; надання здобувачам розуміння нормативно-технічних критеріїв розвитку сучасного міського простору; підготовка кваліфікованих спеціалістів, спроможних на практиці вирішувати широкий спектр проблем архітектурно-містобудівної специфіки.

Завданнями дисципліни є: визначення місця мистецтва містобудування в розвитку міст світу; розвиток розуміння причинно-наслідкових зв'язків між розвитком цивілізації в різні історичні періоди і особливостями у містобудуванні; ознайомлення з найважливішими ідеями містобудування і пояснення їх походження; ознайомлення з актуальними спрямуваннями прикладних містобудівних досліджень в процесі проєктування; усвідомлення містобудування як системної діяльності, що пов'язує спеціалістів різних спеціальностей, які вирішують проблеми спільними зусиллями проєктувальників, влади, підприємців та громадян.

У підсумку вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати: нормативні професійні поняття та терміни щодо містобудівної діяльності; вимоги та особливості проєктування сучасних містобудівних об'єктів; найбільш відомі і значущі проєкти та містобудівні ансамблі, важливі для розуміння особливостей формування середовища та образу міста, а також сприйняття його в різні періоди і в різних культурах; ключові містобудівні концепції та теорії різних епох, а також сучасні підходи у збереженні автентичності міського середовища;

вміти: професійно працювати з матеріалами з історії розвитку міста; оперувати термінологічним апаратом містобудування; розуміти процеси розвитку містобудування; бачити взаємозв'язок між містобудуванням,

економікою, політикою, міським управлінням і т. ін. щодо містобудівних питань та пов'язаних з ними сферами; застосовувати найважливіші художні ідеї, основний набір естетичних містобудівних засобів у сучасному архітектурно-містобудівному проектуванні; знаходити професійні рішення щодо збереження стилістичних та художніх особливостей пам'яток архітектури та містобудування; знаходити розуміння з фахівцями різних спеціальностей для вирішення проблем спільними зусиллями.

3. СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ, ЦІЛІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Дисципліна «Основи містобудування» призначена для теоретичної підготовки фахівців в галузі архітектури та будівництва, даючи здобувачам вищої освіти відомості про закономірності історичного розвитку містобудування; розуміння системних причинно-наслідкових зв'язків між розвитком цивілізації в різні історичні періоди і особливостями у містобудуванні. Дисципліна знайомить здобувачів з найважливішими ідеями містобудування та дає пояснення їх походження. Обґрунтовуються спрямування актуальних прикладних містобудівних досліджень в процесі проектування; надається усвідомлення містобудівного проектування як системної діяльності, що пов'язує фахівців різних спеціальностей для вирішення проблем спільними зусиллями.

Дисципліна вивчається протягом 7 семестру (3 кредитів ECTS, 90 навчальних годин, з них: лекційні 24 годин, практичні (семінарські) заняття (6 годин), самостійна робота (60 годин). Структура дисципліни складається з 2-х змістових модулів. Вивчення курсу завершується заліком в кінці семестру.

Лекційний курс базується на відомих і доступних теоретичних працях і у той же час розроблений із залученням великого додаткового матеріалу. Особлива увага приділяється формуванню уявлень про містобудування як системну діяльність; наданню здобувачам розуміння нормативно-технічних критеріїв щодо розвитку сучасного міського простору. Введено спеціальні теми, що розкривають сутність містобудівної проблематики та архітектурної діяльності в умовах сучасності.

Самостійна робота студентів організується таким чином: 1) студенти ведуть конспекти лекцій, отримують презентації та/або ілюстрації до лекційного матеріалу, термінологічні переліки до лекцій та перелік рекомендованої літератури; 2) на початку кожного змістового модулю викладач надає теми для виконання індивідуальної самостійної роботи, пов'язаної з головною ідеєю змістового модулю. Обидва завдання націлені на оволодіння програмними

результатами вивчення дисципліни. Консультації з викладачем проводяться у визначені попередньо позааудиторні години.

Самостійний графічний аналіз сприяє вихованню у студентів необхідної навички професійного дослідницького підходу та виваженого художньо-композиційного мислення. Дана вправа також удосконалює навички студентів у методичному створенні науково-дослідницької роботи, що передусє подальшому органічному поєднанню навчального процесу з науково-дослідницькою діяльністю здобувачів у галузі архітектури та містобудування.

Рефлексивне есе – опис послідовності виконання завдання з курсу архітектурного проектування з позначенням методів та засобів, яких було застосовано у роботі, розвиває у здобувачів розуміння методики проектування, навчає мислити критично та удосконалює побудову власної роботи, надає краще розуміння послідовності та стадійності проектування.

Семінари (практичні заняття) проводяться у формі колективної бесіди викладача зі здобувачами, які готують власні матеріали та презентують їх у форматі виступу (короткої ілюстрованої доповіді). Створюється групове обговорення теми, в ході якого студенти вчаться висловлювати свою точку зору з певного питання, застосовуючи знання, отримані на заняттях з предмету та у самостійному опрацюванні літератури.

Програмою дисципліни передбачено виконання наступних вправ:

у модулі 1: «Аналіз містобудівного об'єкту», який виконується на прикладі достатньо складного за просторовими та функціональними ознаками фрагменту містобудівної ситуації.

у модулі 2: «Рефлексивне есе: рефлексивний опис специфіки виконання завдання з архітектурного проектування щодо фрагменту міського середовища».

Завдання відрізняється своєю специфікою, яка виникає через постановку теми/розроблюваної проблеми.

4. ЗАВДАННЯ №1. «Аналіз архітектурного об'єкту»

4.1 Мета завдання

Мета завдання – провести дослідження досить складного містобудівного об'єкту, зафіксувати у схемах та коротких поясненнях до них вивчені системні поняття дисципліни: *зонування території міста, транспортний каркас, озеленення, типологія забудови, композиційні засади забудови, кліматичні/природні принципи забудови, шкідливі чинники(за фактом наявності) тощо.*

Зробити висновки щодо екологічного стану забудови (фрагменту) населеного пункту з виявленням у схемах зон з різним ступенем шкідливих факторів.

Завдання виконується протягом першого модуля.

Актуальність завдання обумовлена концепцією *сталого розвитку* (англ. *sustainable development*) — це загальна концепція стосовно необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі.

Підвищення сталості міст ЄС – є пріоритетною метою Сьомої програми дій з охорони навколишнього середовища – Програми дій Союзу з охорони навколишнього середовища до 2020 року «Жити добре, в межах можливостей нашої планети».

В Україні на державному рівні одним із перших кроків на шляху до впровадження принципів сталого розвитку стало схвалення Концепції сталого розвитку населених пунктів (постанова Верховної Ради України 24 грудня 1999 р. № 1359-XIV).

Концепція визначила сталий розвиток населених пунктів як «соціально, економічно і екологічно збалансований розвиток міських і сільських поселень, спрямований на створення їх економічного потенціалу, повноцінного життєвого середовища для сучасного та наступних поколінь на основі раціонального використання ресурсів (природних, трудових, виробничих, науково-технічних, інтелектуальних тощо), технологічного переоснащення і реструктуризації підприємств, удосконалення соціальної, виробничої, транспортної, комунікаційно-інформаційної, інженерної, екологічної інфраструктури, поліпшення умов проживання, відпочинку та оздоровлення, збереження та збагачення біологічного різноманіття та культурної спадщини».

З 2001 року зобов'язання щодо забезпечення сталого розвитку населених пунктів при здійсненні планування і забудови територій включає Закон України «Про основи містобудування».

«Сталий розвиток» у розумінні як «забезпечення невиснажливого, ощадного та ефективного використання енергетичних, матеріальних, природних та інших ресурсів для задоволення потреб нинішнього покоління з урахуванням інтересів майбутніх поколінь» визначено одним із основних принципів державної регіональної політики (Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385).

4.2. Інструкції до виконання завдання

4.2.1 Для аналізу оберіть містобудівний об'єкт, досить складний за своєю функціональною та просторовою організацією. *Наприклад*, можна обрати фрагмент міста Харкова, своє рідне місто, або місто, де ви перебуваєте зараз.

Погодьте ваш вибір із викладачем!

4.2.2 Користуючись доступними засобами (**Google Maps, 2GIS** тощо), проаналізуйте забудову міста (або його фрагменту – в разі, коли місто досить велике) зробіть *низку схем, які відповідають цілі завдання*.

4.2.3 У якості підсумку, зробіть схему, яка показує найбільш сприятливі та найбільш проблемні зони забудови.

4.3. Інструкції щодо оформлення роботи

4.3.1 Завдання виконується в електронному вигляді на аркушах формату А3 з використанням лінійної графіки, кольорових ліній різної товщини, заливок, штрихування і т.ін.. У кожному розділі завдання доречно буде використання зображень, які пояснюють/ілюструють зміст частини дослідження. Виконання цього завдання можливе у зручній для автора програмі (CorelDraw , PhotoShop, Auto Cad, ArchiCad, ScetchUp etc.)

4.3.2 На першому аркуші вгорі слід помістити а) назву завдання ВЕЛИКИМИ ЛІТЕРАМИ та об'єкта (назва міста що розглядається), на матеріалі якого ви проводите дослідження, висота шрифту – 10-12 мм; б) фото об'єкту дослідження;

4.3.3 кожену схему необхідно супроводити *назвою, експлікацією та умовними позначеннями*. За необхідністю – коротким текстом (від 2 до 5 речень);

- приділяйте увагу щодо *графічної культури подання* вашого аналізу, не повторюйте один і той же колір для позначення різних чинників у ваших схемах!;
- *сформууйте* композивання в залежності від об'ємів графічного змісту, враховуючи зручність сприйняття вашої роботи;
- *зробіть титульний лист*, пронумеруйте сторінки, розмістіть підписи та надписи;

4.3.4 *Збережіть ваш файл у форматі *.pdf, надаючи йому таке ім'я: «ОМ-1_прізвище»*, слідкуйте, щоб його розмір не перевищував 1,0 МВ. Оптимізацію pdf-файлів див. <https://helpx.adobe.com/ua/acrobat/using/optimizing-pdfs-acrobat-pro.html>

4.3.5 *Здавайте роботу*, відсилаючи її в клас-рум, або на скриньку викладача за адресою: khoroian.natalia@ksada.org, (nkhor62@gmail.com), у **Telegram-чат** відповідної групи з дисципліни «Основи містобудування».

ПЕРЕВІРТЕ, щоб:

4.3.6 *внизу титульного аркуша* були шифр групи та прізвище+ім'я автора роботи, висота шрифту – 3-5 мм ;

4.3.7 *була створена нумерація сторінок* праворуч угорі: « стор. ____ з ____ » (без лапок).

4.3.8 ***Використовуйте шрифт:*** Times New Roman, Arial;

Кегль: 12, 14;

Інтерліньяж: одинарний;

Вирівнювання: по ширині;

Поля аркушу: вузькі

4.3.9 ***Компоновку зображень та текстів*** слід проводити таким чином, щоб була можливість роздрукування та брошурування вашої роботи.

4.3.10 Слідкуйте за розміром файлу – він не має перевищувати 3 МВ.

Оптимізацію pdf-файлів див.

<https://helpx.adobe.com/ua/acrobat/using/optimizing-pdfs-acrobat-pro.html>

4.4. Приклади виконання робіт наведено у Додатку А.

4.5. Критерії оцінювання

Оцінюється:

- ступінь опрацювання індивідуального завдання;
- графічний рівень презентації.

Максимальна оцінка – 40 балів.

5. ЗАВДАННЯ №2. «Рефлексивний опис специфіки виконання завдання з архітектурного проєктування щодо фрагменту міського середовища»

5.1 Мета завдання

Мета завдання – провести рефлексивний опис методичної послідовності виконання завдання з АП з позначенням методів та засобів, яких було застосовано у проєктній роботі.

Текст есе має бути доповнений схемою/-мами, що демонструватимуть фази та процедури опрацювання проєктного завдання, фіксуватимуть появу тих чи інших ідей, проблемних факторів та ситуацій, тощо.

Завершити роботу слід *висновками* щодо доцільності застосованих здобувачем у ході виконання завдання *методів та методик*; дати опис *головної проблеми*, з якою прийшлося працювати особливо ретельно у процесі навчального проєкту; позначити *головні знання/навички*, які для вас, як для автора, на вашу думку, стали головним професійним надбанням у результаті виконання цього завдання (чого саме автор есе навчився у ході виконання проєкту).

Важливо!: якщо на вашу думку, щось у ході виконання завдання на архітектурному проєктуванні було для вас неефективно, слід висловити свою думку щодо *ВАШИХ*, авторських, пошуків виходу з такої ситуації.

Завдання виконується протягом другого модуля.

5.2. Інструкції про порядок виконання та зміст роботи

- 5.2.1. На початку есе вкажіть локацію і коротко опишіть просторові характеристики та функцію середовища, який ви розробляли в курсі Архітектурного проєктування. Позначте мету, яку було поставлено у цьому проєктному завданні.
- 5.2.2. Опишіть *методичну послідовність* вашої роботи, супроводжуючи текст деякими найбільш важливими, на ваш погляд, схемами, що найбільш вплинули на прийняття проєктного рішення.
- 5.2.3. Опишіть, які *засоби проєктування* ви застосовували у вашій проєктній роботі. Якщо у вашій роботі було застосовано *прототипи*, то саме як ви з ними працювали: *критерії відбору прототипів, виділення авторських прийомів, матеріали, технології тощо*.
- 5.2.4. Зробіть *підсумок* щодо власного досвіду, який ви набули у процесі архітектурного проєктування та рефлексивного аналізу цього процесу. Зробіть схему, яка показує взаємозв'язок:

а) проблематизації, б) проектних завдань, які ви поставили у зв'язку з визначеними проблемами та в) рішень, які ви запропонували у своєму проекті.

5.2.5. Збережіть ваш файл у форматі *.doc, *.docx, чи *.pdf, надаючи йому ім'я за зразком: «ОМ-2 прізвище».

Слідкуйте за розміром файлу – він не має перевищувати 3 МВ. Оптимізацію pdf-файлів див. <https://helpx.adobe.com/ua/acrobat/using/optimizing-pdfs-acrobat-pro.html>

5.2.6. *Здавайте роботу*, відсилаючи її в клас-рум, або на скриньку викладача за адресою: khoronian.natalia@ksada.org, (nkhor62@gmail.com), у **Telegram-чат** відповідної групи з дисципліни «Основи проектних досліджень».

5.2.7. Підготуйтеся до доповіді на фінальному семінарі за матеріалами вашого Завдання №2 (*зробіть презентацію у PowerPoint*). Доповідь має бути не більше 7 хвилин, ще 3-5 хвилин зарезервуйте на відповіді на запитання.

5.3. Інструкції щодо оформлення роботи

5.3.1 Завдання виконується на комп'ютері у програмі Microsoft Word на аркушах формату А4 (з можливістю подальшого друку).

5.3.2 Шрифт: Times New Roman, Arial; **Кегль:** 12, 14;

Інтерліньяж: одинарний;

Вирівнювання: по ширині;

Поля аркушу: вузькі

5.3.3 На першому аркуші вгорі слід помістити номер та тему завдання, а також найменування об'єкта, який було запроектовано у курсі Архітектурного проектування.

Бажанням також на титульному аркуші розмістити зображення: візуалізацію, або креслення з вашого проектного матеріалу (генеральний план, фасад тощо...);

5.3.4 Внизу справа титульного аркуша мають бути зазначені шифр групи та ім'я + прізвище автора роботи;

5.3.5 Сторінки нумеруються праворуч угорі (крім першої сторінки). *Кількість сторінок: 2 – 10.*

5.3.6 Усі схеми, що будуть поміщені у тексті мають супроводжуватися короткими поясненнями, та підписами – назвами схем.

5.4. Приклади виконання робіт наведено у Додатку Б.

5.5. Критерії оцінювання

У вашій роботі оцінюється:

- ступінь опрацювання індивідуального завдання;
- змістовний та графічний рівень есе/презентації.

Максимальна оцінка – 40 балів.

Активність на семінарі – 5 балів.

Бонуси: участь у конференції (з публікацією тез), семінарі, закордонному проєкті, публікація статті у фаховому виданні – 10 балів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. ДБН Б.2.2-12:2019 Планування та забудова територій – Київ.: Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, 2019. – 185 с. (на заміну ДБН 360 – 92**)
2. ДБН В.2.2-40:2018 Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення – Київ.: Мінрегіон будівництва України, 2018. – 68 с.
3. ДБН В.2.3-5:2018 Вулиці та дороги населених пунктів – Київ.: Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, 2018. – 58 с.
4. ДБН В.2.2-5:2011 Благоустрій територій – Київ.: Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, 2012. – 64 с.
5. ДБН В.1.2-7-2008 Основні вимоги до будівель і споруд. Пожежна безпека – Київ.: Мінрегіонбуд України, 2008. – 64 с.
6. ДБН В.1.1-31:2013 Захист територій, будинків і споруд від шуму – Київ.: Мінрегіон України, 2014. – 85 с.
7. ДБН В.1.2-8-2008. Основні вимоги до будівель і споруд. Безпека життя і здоров'я людини та захист навколишнього середовища – Київ.: Мінрегіонбуд України, 2008. – 22 с.
8. Трошкіна О.А. Основи містобудування навч. посіб. / О.А.Трошкіна. – К.: НУБіП, 2010. – 241 с.
9. Дідик В.В. Планування міст : навч. посіб. / В.В. Дідик, А.П. Павлів. – Львів : Видавництво університету «Львівська політехніка», 2003. – 412 с.
10. Бунин А. В., Саваренская Е. Ф. История градостроительного искусства. В 2-х томах. – М., 1979. – 495 с.
11. Саваренская Т. Ф. История градостроительного искусства. Рабовладельческий и феодальный периоды / Т. Ф. Саваренская. – М., 1986. – 376 с.
12. Вечерський В. Курс історії архітектури країн Східної Європи. Київ : Вид-во «АртЕк», 2007. 270 с.
13. Посацький Б.С. Простір міста і міська культура (на зламі ХХ-ХХІ ст.): монографія / Б.С. Посацький: – Львів : Видавництво університету «Львівська політехніка», 2007. – 208 с.
14. Кондель-Перминова, Н. Н. Роль учебных заведений в развитии архитектуры и градостроительства на Украине (конец XIX– первая треть XX века): дисс. канд. архит.: спец. 18.00.01 «Теория и история архитектуры, реставрация памятников архитектуры» / Наталья Николаевна Кондель-Перминова. – Киев: КиевНИИТИ, 1988. – 296 с.
15. Хороян Н. П. Харківська архітектурна школа в період формування й становлення: кінець ХІХ - перша третина ХХ ст. : дис. канд. арх. наук / Хороян Наталя Петрівна – Харків, 2015. – 190 с.
16. Хороян Н. П. Процес формування об'ємно-просторової та функціональної структури привокзальної площі в Харкові. (Основні етапи) / Н. П. Хороян, Л. В. Качемцева. // НАУКОВИЙ ВІСНИК БУДІВНИЦТВА. – 2019. – №1. – С. 25–30. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/Nvb_2019_95_1_6.pdf
17. Качемцева Л., Хороян Н., Діденко К. Радянські наукогради — особливі соціально-просторові осередки інноваційної діяльності // Тези міжнародної конференції ДОСОМОМО «Соціальні конденсатори епохи» — просторові новації у зодчестві модернізму» — Харків: ХНУБА — 2021 р. https://kstuca.kharkov.ua/wp-content/uploads/2021/04/Program_soc_kondens_epoh_2021.pdf

Допоміжна література:

1. Тимохін В.О. Основи містобудування : навч. посіб. / В.О. Тимохін. – К., 1996. – 197 с.
2. Гидион З. Пространство, время, архитектура. Пер. с нем. / З. Гидион. – М., 1973.
3. Теория города / И. Груза (пер. с чешск.) – М.: Изд. Лит. По стр., 1972. – 247с.
4. Фомін І.О. Основи теорії містобудування : підруч. / І.О. Фомін. – К. : Наукова думка, 1997. – 192 с

5. Посацький Б. С. Основи урбаністики / Б. С. Посацький // Процеси урбанізації та територіальне розпланування (ч. 1) [навчальний посібник з курсу «Основи урбаністики» для студентів базового напрямку 6.1201 Архітектура]. – Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 1999. – 166 с.
6. Посацький Б. С. Основи урбаністики / Б. С. Посацький // Розпланування та забудови міст (ч. 2) [навчальний посіб.] – Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2001. – 244 с.
7. Правила використання та забудови території міст : [метод. посіб.] / В. Гусаков, Ю. Білоконь, В. Нудельман, О. Вашкулат. – К., 1998. – 75с
8. Тимофієнко В. І. Нариси всесвітньої історії архітектури : У 4 т. Т. 1, кн. 1. Архітектура Стародавнього світу / В. І. Тимофієнко; ред.: В. І. Єжов; Київ. нац. ун-т буд-ва і архіт. - К., 2000. - 490 с. - укр.
9. Традиції та новаторство у містобудуванні України : Щорічник Держбуду України. Вип. 5. Архітектурна спадщина України / ред.: В. Тимофієнко, А. Пучков; Держ. ком. України з буд-ва та архіт., Упр. реставр. та реконструкції іст. забудови, Держ. наук.-дослід. ін-т теорії та історії архіт. і містобудування, Голов. упр. містобудування і архіт. Київ. міськдержадмін., Укр. акад. архіт. - К., 2002. - 471 с. - укр.
10. Планировка и застройка городов Украины / А.И. Станиславский – К.: Будівельник, 1971. – 267 с
11. Історія української архітектури / Ю. Асеев, В. Вечерський, О. Годованюк та ін.; за ред. В. Тимофієнка. Київ : Техніка, 2003. 472 с.
12. Антонов В. Л. Градостроительное развитие крупнейших городов: Монография / В. Л. Антонов. – Киев – Харьков – Симферополь, 2005. – 644 с.
13. Лінч Кевін Образ міста (Кевин Лінч. Образ города. / пер. с англ. В.Л. Глазычева; сост. А.В. Иконников, Под ред. А.В. Иконникова. – М.: Стройиздат, 1982 – 328 с., ил. - Перевод изд.: The Smage of the city / Kevin Lynch / – The M.I.T. Press) http://social-orthodox.info/materials/5_3_lynch_obraz_goroda.pdf
14. Bradley C. Stimulus-Response Behaviorism: Modernism's Ideological Unconscious [Электронный ресурс] / Clissold Bradley // Modernist Studies Association (MSA 8) Conference in Tulsa. – 2006. – Режим доступу: <http://www.utulsa.edu/jjq/msa8/files/MSA8%20Program.pdf>
15. A Pattern Language: Towns, Buildings, Construction (Center for Environmental Structure) / [C. Alexander, S. Ishikawa, M. Silvestein та ін.]. – Oxford: Oxford University Press, 1977. – 1171 p.
16. Ruskin, J. Selected Writings / J. Ruskin; [edited by Dinah Birch]. – Oxford: Oxford University Press, 2009. – 368 p. – ([Oxford World's Classics](#)).
17. Kates R. W. What is Sustainable Development? Goals, Indicators, Values, and Practice / R. W. Kates, T. M. Parris, A. A. Leiserowitz.. // Environment: Science and Policy for Sustainable Development. – 2005. – №47 (3). – P. 9 –21.
18. Holland, C. Social interactions in urban public places [Мережевий ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/2017-interactions-public-places.pdf>.
19. Ruskin, J. Selected Writings / J. Ruskin; [edited by Dinah Birch]. – Oxford: Oxford University Press, 2009. – 368 p. – ([Oxford World's Classics](#)).
20. Frampton K. The Evolution of 20th Century Architecture. A synoptic Account / Kenneth Frampton – Beijing, China: Springer-Verlag/Vien and China Architecture & Building Press, 2007. – 162 с.
21. Ellin N. Postmodern Urbanism / Nan Ellin – New York: Princeton Architectural Press, 1999. – 401 с.

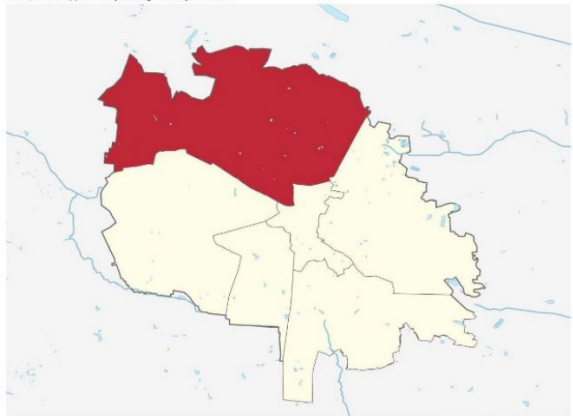
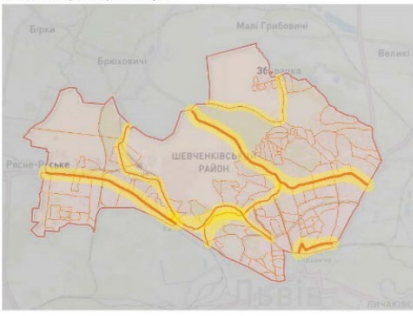
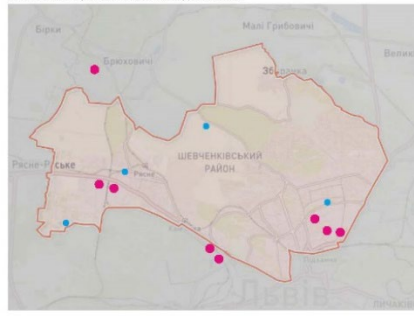
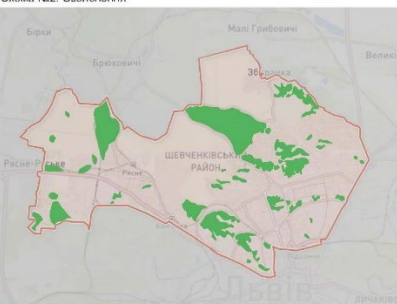
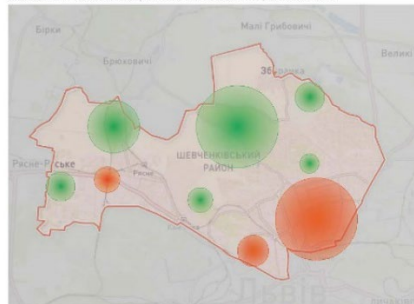
Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/natural/dprmu/2010_19/21_Demin.pdf
2. Александрович В.С. Архітектура містобудування: веб-сайт. URL: www.dut.edu.ua
3. Національна парламентська бібліотека України: веб-сайт. URL: www.elib.nplu.org
4. Пальм Н.Д. Історія Української культури: навч. посіб.: веб-сайт. URL: www.dut.edu.ua
5. Бібліотека КНУБА. Архітектура: веб-сайт. URL: www.library.knuba.edu.ua
6. Архітектура та містобудування: навч. посіб.: веб-сайт. URL: www.shag.com.ua

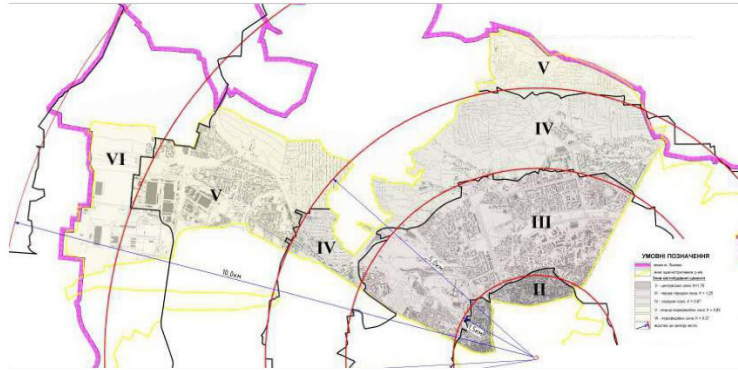
Кодін В.О. Архітектура та містобудування Західної Європи і Візантії III -XV століть: веб-сайт.

URL: www.eprints.kname.edu.ua **ДОДАТОК А**

Приклади виконання завдання №1. студентами ХДАДМ за ОПП «Архітектурно-ландшафтне середовище»

<p style="text-align: center;">Міністерство культури та інформаційної політики України Харківська державна академія дизайну і мистецтв Кафедра архітектури</p> <p style="text-align: center;">Завдання №1. Аналіз містобудівного об'єкту Шевченківський район, м. Львів</p> <p style="text-align: right;">виконав ст. 4 к. АЛС Андрієвська Т.В. керівник доц. Хороян Н.П.</p> <p style="text-align: center;">2022 р.</p>	<p style="text-align: center;">Місцезнаходження району на карті міста</p> <p style="text-align: right;">Андрієвська Таїна 4АЛС</p>
<p style="text-align: center;">стор. 2 з 6</p> <p>Схема №1. Транспортний каркас</p> <p>На сьогодні вимиди від транспорту є найбільшими забруднювачами атмосферного повітря у місті. Хімічний склад викидів від пересувних джерел забруднення характеризується перевагою вмісту оксиду вуглецю (до 74%), сполуку азоту та вуглеводнів (відповідно 12% та 11%). Одним з основних факторів, який впливає на рівень забруднення атмосферного повітря пересувними джерелами, є якість пального.</p> <p style="text-align: right;">Андрієвська Таїна 4АЛС</p>	<p style="text-align: center;">стор. 4 з 6</p> <p>Схема №3. Промисловість та водні об'єкти</p> <p>В цілому у Львові викиди від стаціонарних джерел забруднення на 90% були зумовлені діяльністю понад 600 різноманітних промислових підприємств. Підприємства енергетики є найбільшими стаціонарними джерелами забруднення атмосферного повітря у Львові. Це стаціонарні комунальні теплопостачальні підприємства: ТЕЦ-1, ТЕЦ-2, а також ПУКП "Львівтеплоенерго". ЛКП "Запідприємство теплоенерго", які виробляють понад 90 відсотків всієї теплової енергії у місті.</p> <p style="text-align: right;">Андрієвська Таїна 4АЛС</p>
<p style="text-align: center;">стор. 3 з 6</p> <p>Схема №2. Озеленення</p> <p>Зелені насадження Львова завжди були невідмінною, обов'язковою складовою містобудівного каркасу міста. Вони відіграють унікальну буферну роль у міському середовищі і є важливими агентами елімінації з міського середовища та знешкодження (або донесення) шкідливих полівантів, пилу, оптимізації газового складу повітря і терморегуляції у міському середовищі.</p> <p style="text-align: right;">Андрієвська Таїна 4АЛС</p>	<p style="text-align: center;">стор. 5 з 6</p> <p>Схема №4. Найбільш сприятливі та найбільш проблемні зони</p> <p>Основними джерелами забруднюючих речовин у повітрі міста Львова є: пил – автотранспорт, деревообробна промисловість і промисловість будматеріалів; діоксид сірки – промислові підприємства, оксид вуглецю – автотранспорт, підприємства теплоенергетики; діоксид азоту – підприємства теплоенергетики, формальдегід – автотранспорт, деревообробна промисловість.</p> <p style="text-align: right;">Андрієвська Таїна 4АЛС</p>

План зонування Шевченківського адміністративного району м. Львів
 Схема підзон за планувальним регламентом

Висновок: до шкідливих екологічних чинників можна віднести стаціонарні та пересувні джерела забруднень. Серед стаціонарних джерел забруднення міста найвищий відсоток припадає на підприємства теплоенергетичного комплексу (близько 40%), що є загальнодержавною тенденцією. Чинники, що покращують екологічний стан району: це, безумовно, зелені насадження, водойми, щоправда більшість з них невеликі та використовувалися раніше в технічних цілях. Що стосується повітря, найбільш забрудненими є вулиці Чорновола та Шевченка. Також екологи занепокоєні присутністю шкідливих рослин, що можуть викликати алергічні реакції у мешканців міста. Такі рослини ростуть, в основному, на околицях міста.

Андрієвська Таїна 4АПС

Міністерство культури та інформаційної політики України
 Харківська державна академія дизайну і мистецтв
 Кафедра архітектури

Завдання №1. Аналіз містобудівного об'єкту.
 Місто Дніпрорудне, Запорізька область.

Виконав
 ст 4к АЛС
 Трибакова С.С.
 Керівник
 Хороян Н.П.

2022р.

Місцезнаходження

2022р. Трибакова С.С. 2

Типологія забудови та паттерн міста

- - Медичні заклади
- - Будинки видавничих та культурних установ
- - Житлові будинки середньої поверховості
- - Будинки торгово-побутового обслуговування
- - Культурні будинки
- - Вищі навчальні заклади
- - Школи
- - Дитячі садочки
- - Будівлі комунального господарства
- - Стадіони

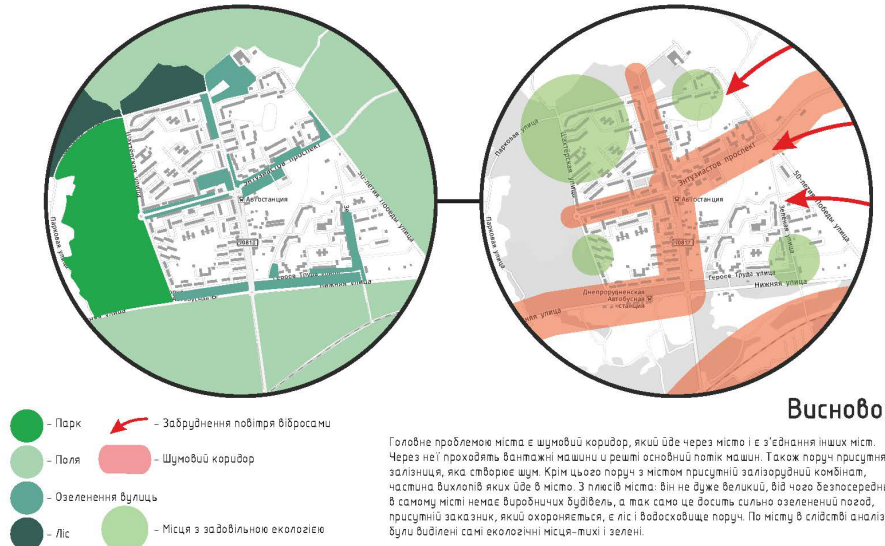
Забудова має неструктурований, нерегулярний вид. Майже всі споруди – житлові будинки. Видна стихійність забудови – хаос житлових будинків. Присутній візуальний центр, але він центром як таким не являється.

Транспортний каркас міста

Озеленення та шкідливі чинники

Висновок

Головне проблемою міста є шумовий коридор, який йде через місто і є з'єднання інших міст. Через неї проходять вантажні машини і решті основний потік машин. Також поруч присутня залізниця, яка створює шум. Крім цього поруч з містом присутній залізничний комбінат, частина википів яких йде в місто. З лісів міста: він не дуже великий, від чого безпосередньо в самому місті немає виробничих википів, а так само це досить сильно озеленений пагорб, присутній заказник, який охороняється, є ліс і водосховище поруч. По місту в сліпстві а налізу були виділені самі екологічні місця-тихі і зелені.

ДОДАТОК Б

Приклади виконання завдання №2 студентами ХДАДМ за ОПП «Архітектурно-ландшафтне середовище»

Міністерство культури та інформаційної політики України
Харківська академія дизайну і мистецтва
Кафедра архітектури

Завдання №2. Есе: Рефлексивний опис специфіки виконання
завдання з АП щодо проектування містобудівного об'єкту у м.
Ірпінь

Виконала:
ст. 4 к АПС
Коломець Марина
Керівник:
доц. Харочні Н.П.

2022 р.

АПС Коломець Марина

3

Мал. 2. Схеми аналізу прилеглих до ділянки територій.

Мал. 3.4. Схеми вікового діапазону користувачів. Схеми транспортної розв'язки.

2

Метою проекту було зробити аналіз містобудівної ситуації та функціональне моделювання ревіталізації середовища на матеріалі складних поліфункціональних типів громадських просторів.

Ревіталізація — переосмислення будівель, публічних просторів, які втратили свою первісну функцію та цінність у місті та суспільстві. У цьому питанні головне наповнити старий простір новим змістом.

Якщо об'єкт не є пам'яткою архітектури, звісно, простіше його знести та збудувати щось нове. Ревіталізація ж, зазвичай, складніший та дорожчий процес, його суть — переосмислити минуле. Часто відновлюють старі фабрики, склади, школи, які втратили свою первісну функцію.

Для проектування було обрано ділянку у м. Ірпінь по вул. Троїцькій, 40.

Місцезнаходження об'єкту

Мал. 1. Топографо-геодезичний план. Генеральний план ділянки

На цій ділянці розміщується Ірпінська Дитяча Юнацька середня школа, будівлю якої було пошкоджено під час обстрілів, яку будуть демонтувати.

Першим етапом було виконання містобудівного аналізу прилеглих територій, транспортно-функціонального та зеленого каркасу, вікового діапазону користувачів, що було оформлено у чотири схеми.

Територія проектування знаходиться у центрі міста, поряд є багато доступних зелених просторів: Центральна площа міста Ірпінь, парк Перемоги, сквер ім. Володимира Сидорука, Ірпінській водограй. Якщо дивитися в цілому на район де територія знаходиться, можна побачити, що вона є частиною низки зелених просторів, але в минулому це закритий огорожено простір, куди люди потрапляють у конкретно відведений час для занять.

Низка зелених просторів перетинається залізною дорогою та автомобільною дорогою, що є перевагою для користувачів даною структурою.

4

Мал. 5. Функціональна схема району ділянки проектування.

Серед усієї забудови району, наш простір знаходиться у «пліні» малоповерхової забудови, яка оточена з обох боків «лініями багатоповерхівки», тож для збереження цієї тенденції нова будівля спортивної школи невисока та «прозора».

За функціональною схемою можна побачити, що в оточенні простору наявне все необхідне для задоволення потреб мешканців, але функціональне наповнення навчальних закладів також передбачає в середині наявність буфету/закладу харчування та медичного пункту для надання першої допомоги. Також з дослідження оточення побачила, що біля багатоповерхової забудови немає дитячих майданчиків, а вільний прибудинковий простір користується попитом у компанії молоді, що там проводять час, або ж там організовується імпрізована парковка для машин мешканців.

Основна аудиторія, яка буде постійно перебувати у просторі — діти до 18 років, також їх батьки, що приводять та забирають дітей.

Для прийняття проектного рішення було використано аналоги, які підбиралися за критеріями виявленими із схем аналізу:

- вписати простір та споруду у низку зелених просторів;
- не перевищувати існуючу лінію малоповерхової забудови;
- зробити простір доступним не тільки для людей, що відвідують спортивні секції;
- ревіталізація території ділянки;
- зберегти та покращити функціональне наповнення простору;

Наступним кроком була робота з аналогами:

5

Мал. 6. Four Sports Scenarios/ Colombia, Medellin/ 2010 рік/ автори: El Equipo Mazzanti, Plan b/ Architects

Даний аналог я обрала через те, що він як раз вирішує завдання міської пропринності простору, коли територія виконує свої функції, але залишається доступною для інших мешканців. Прийом озеленених ферм різних форм дає змогу уникнути затінення оточуючої малоповерхової забудови в моєму проєкті.

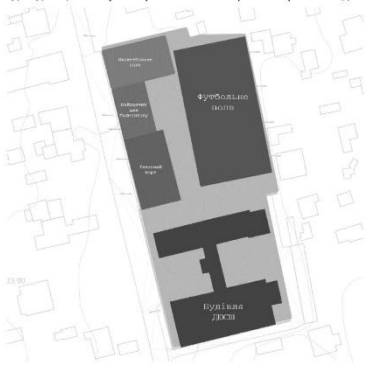
Мал. 7. Дитячий майданчик пивного центру MOVAJ Україна, Спирит/ 2022 рік/ автор ArchОбраз

7

Мал. 10. Дитячий майданчик PARK RENOVATION/ LITOMYŠL, CZECH REPUBLIC/ 2017 рік/ автор Ruzina Frei Architects

Через відсутність в оточенні дитячих майданчиків, я вирішила зробити його на території публік спейсу Спортивної школи. Аналоги обиралися з критеріями: максимально просто вписати дитячий майданчик в оточуюче середовище, щоб він ніби розтанув та був єдиним з простором, також підбиралися незвичайні гойдалки та розваги для дітей, які б були спрямовані на спортивний розвиток дитини.

Мал. 11. Існуюча схема функціонального зонування території

6

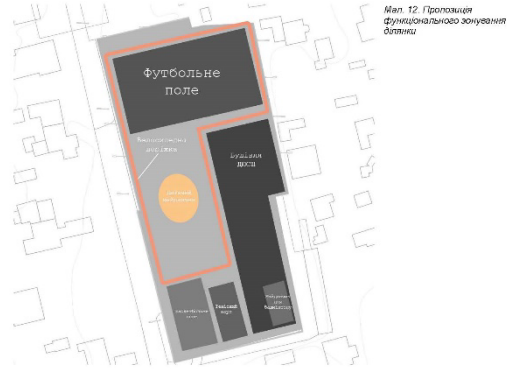

Мал. 8. Дитячий майданчик THEME PARKS, PUBLIC SPACE ADAPTIVE REUSE/ Pistoia, Italy / 2020 рік/ автор Arch. Michela Brachi, Arch. Massimo Fabbi, Ing. Alessandro Pizzagli

Мал. 9. Дитячий майданчик KINDERGARTEN/ VINH, VIETNAM/ 2019 рік/ автор LAVA

8

Мал. 12. Пропозиція функціонального зонування дитячого майданчика

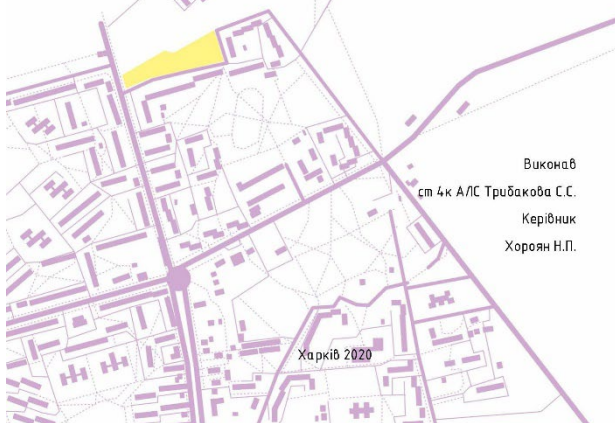
Також передбачено, що територія використовується для занять велосипедним спортом, тож було прокладено велосипедні доріжки.

Під час розробки даного проєкту та завжди лекційному курсу, я навчилася дивитися на ділянку проєктування та завдання проєкту з точки зору користувачів цим простором, щоб створити його максимально функціональним для людей, що будуть там перебувати. Також ознайомилася та застосувала вже набуті прийоми проєктування: поняття міри у публічному просторі; втручання у простір, не порушуючи його цілісність; використання кольору, підкреслюючи ним головні деталі

Міністерство культури та інформаційної політики України
Харківська державна академія дизайну і мистецтв
кафедра архітектури

ЗАВДАННЯ №2
ЕСЕ: РЕФЛЕКСИВНИЙ ОПИС СПЕЦИФІКИ ВИКОНАННЯ ЗАВДАННЯ
з АП щодо проектування містобудівного об'єкта в місті
Дніпрорудне

2

Ревіталізація у широкому розумінні це наповнення новими сенсами та силами чогось, що втратило свій колишній стан і призначення. В архітектурі дослідники розуміють під ревіталізацією як відродження занедбаної будівлі, району або цілого міста. Під час ревіталізації занедбані верфи перетворюють на креативні квартали, території заводів – на громадські простори та парки, а закриті комплекси фабрик стають набережними.

Це і стало метою нашого проекту – аналіз містобудівної ситуації та функціональне моделювання ревіталізації середовища на матеріалі складних поліфункціональних типів громадських просторів

Обрана ділянка знаходиться в місті Дніпрорудне Запорізької області (рис1).

Рис 1. Обрана ділянка

Вона росташовується на окраїні міста і має занедбаний вид. Ця ділянка на даний момент ніяк не використовується, тут знаходиться пустир. Ще пару років тому весь район був таким же, тут майже не проводили час, він був нікому не потрібний:

Але зараз тут все більше проводять реконструкції, це місце оживає, люди почали тут гуляти: самі та с дітьми.

Та, незважаючи на це, обрана ділянка як була порожня, так і залишилась, без будь якого шансу на життя. А все одно через цей пустир ходять люди,

3

про що кажуть проплатні доріжки, а ще через декілька років поряд планують ще реконструювати ділянку, привести до ладу, до якого немає зовсім доступу. І ідея є те, щоб через цей пустир зробити цивільний прохід.

Я мала змогу побалакати з відповідальною за містобудівання людиною в нашому місті. За її словами, зараз цей пустир не відведено на якусь забудову і найближчий час він і буде так стояти без роботи над ним, але в них в планах є зробити тут щось подібне парку: поставити ряд з ларьками морозива та інших солодощів, понаставити дитячих ті інших ігрових майданчиків тощо. Але як на мене, це звучить не дуже добре. Я би більшу частину ділянки віддала би на рекреаційну зону, звичайну для відпочинку перш за все молоді, чого в нашому місті майже немає, та установити площадки, де влітку люди мали б змогу займатися йогою на відкритому просторі, а взимку встановити крамниці з гарячими напоями та солодощами, а також поставити ковзанку.

Потім ми почали аналіз. В першу чергу до аналізу потрапила схема 20-ти хвилинної доступності до ділянки (Рис 2)

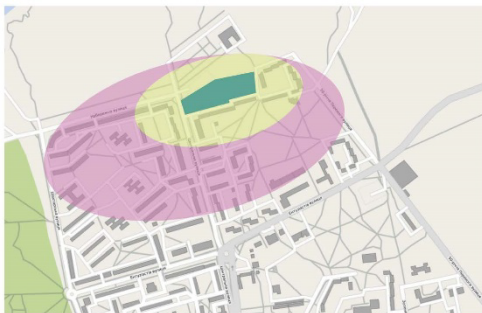

Рис 2. Схема 20-ти хвилинної доступності

В 20-хвилинній доступності маємо таку схему, де ми бачимо: **жовтим** – доступність для старих людей, **фіолетовим** – швидка доступність для

4

молоді. З більшою ймовірністю люди за позначених зон будуть ходити саме до цієї ділянки, бо поблизу не так багато місця для відпочинку.

Далі ми розглядали, що найбільш важливе знаходиться в цій зоні доступності і прийшли до наступної схеми (Рис 3)

Рис 3. Аналіз зони доступності

За цією схемою ми можемо побачити, що навколо велика кількість дитячих садочків, школи та технікум. Також є набережна, яку зараз реконструювали (показана червоною лінією).

За першим сценарієм ми мали накидати те, що здавалося важливим і чого не вистачає місту:

Те, що нам потрібно:

- фудкорт,
- майданчики для заняття спортом х2 (приблизно 40х20м кожен),
- майданчики для вигулу тварин (приблизно 20х25м),
- майданчик для дітей
- зона відпочинку для молоді
- зона для занять спортом (йога, гімнастика тощо)
- вбиральня

5

Є існуючий паряд паркінгів, але його треба привести до ладу, можливо зайнятися реконструкціями

Нижче представлений варіант розміщення потрібних зон (Рис 4), де кольором позначено:

- Червоний** – спортивні майданчики
- Зелений** – зона для молоді, де будуть місця для сидіння, відпочинку, заняття йогою, тощо
- Жовтий** – фудкорт та вбиральні
- Голубий** – дитячі майданчики
- Синій** – головна пешохідна вулиця
- Фіолетовий** – зона для вигулу собак

Рис 4. Перший варіант розміщення зон

Але в процесі було прийнято рішення прибрати частину зон, та залишити це місце для відпочинку, як духовного, так і фізичного та віддати це місце повністю рекреації.

За новим сценарієм (Рис 5) ми приводимо до ладу паркувальний майданчик, щоб візуально він виглядав добре, а вихлопи не заважали відвідувачам парку. А до самого парку ми поміщаємо: жовтим – зону для молоді, де будуть як місця для відпочинку великих компаній, так і для більш інтровертних людей, які ї хотіли побути самі. Помаранчевим – зона для занять йогою, гімнастикою, легкою атлетикою. За задумкою тут має бути рівний газон та місце з вілчними тренажерами. Фіолетовий – зона для

6

дітей з ігровими майданчиками. Голубий – фудкорт та вбиральні, куди бажаючі зможуть прийти та випити чашечку кави або перекусити.

Рис 5 Новий сценарій зонуння ділянки

Далі ми обирали прототипи того, що має знаходитися на обраній ділянці:

Рис 6. Прототип майданчика для занять йогою.

7

Рис 7. Прототип дитячого майданчика

Рис 8. Прототип зони для молоді

Вибір саме цих прототипів був через те, що їх об'єднує – палітра матеріалів, що стає наступним пунктом аналізу.

8

Палітра елементів:

Дерево та бетон. Без будь якого кольору, тільки природній. Темне дерево буде контрастувати зі світлим бетоном, створюючи ритм кольорів. Ще одним пунктом є те, що природній колір матеріалів створюватиме гармонію з парковою зоною в цілому.

Гра з ландшафтом

Ділянка має невеликий уклон, що може зіграти на руку та зробити ділянку ще краще. Тоді ми почали шукати варіанти цей уклон привести до ладу. (Рис 9).

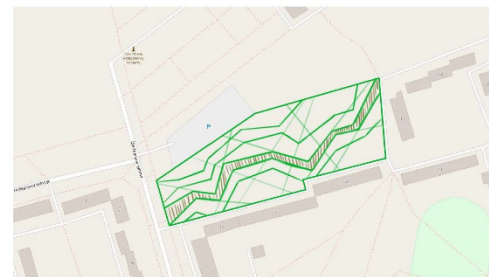

Рис 9. Перші пошуки гри з ландшафтом

На схемі можна побачити набросок ідеї розвіннення ландшафту, а нижче показані референси, як це виглядатиме у житті(Рис 10):

9

Рис 10. Прототип ландшафту

10

І ось на даний момент ми маємо наступний план нашої ділянки (Рис 11):

Рис 11. План паркової зони

Цей проект показав багато цікавого та корисного. Він навчив робити помилки, бачити ці помилки та виправляти їх. Показав, що таке почуття міри та як з цим працювати. Ділянка має складну структуру, але це не значить, що з ним не можна працювати.

Навчальне видання

Методичні вказівки до виконання самостійних робіт за дисципліною «Основи містобудування» для здобувачів спеціальності 191 «Архітектура та містобудування» другого року навчання за темами «Аналіз містобудівного об'єкту» та «Рефлексивне есе»

Укладач: Хороян Наталія Петрівна

Відповідальний за випуск Н. П. Хороян

За редакцією автора